

LIETUVA EUROPOS
SAJUNGOJE

METRAŠTIS

2009 – 2013

EUROPOS INTEGRACIJOS STUDIJŲ CENTRAS

EUROPOS INTEGRACIJOS STUDIJŲ CENTRAS

LIETUVA EUROPOS SAJUNGOJE METRAŠTIS

2009 – 2013

Skiriama dešimties metų Lietuvos narystei
Europos Sąjungoje paminėti

Vilnius

2014

Redakcinė kolegija:

RAMŪNAS VILPIŠAUSKAS

Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto profesorius

STASYS KROPAS

Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto docentas, Lietuvos bankų asociacijos prezidentas

TOMAS GULBINAS

Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerijos Europos reikalų departamento direktorius

JULIUS PRANEVIČIUS

Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerijos Pirmininkavimo Europos Sąjungos Tarybai departamento direktorius

RYTIS MARTIKONIS

Europos Komisijos Vertimo raštu generalinio direktorato vadovas

Recenzentai:

JONAS ČIČINSKAS

Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto profesorius

KLAUDIJUS MANIOKAS

Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto vyresnysis mokslo darbuotojas, įstaigos „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“ vadovas

Parengė

EUROPOS INTEGRACIJOS STUDIJŲ CENTRAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS UŽSIENIO REIKALŲ
MINISTERIJOS UŽSAKYMU

Projekto koordinatėrė
Viršelio dailininkė
Maketuotojas

Liucija Mažylytė, Giedrė Razgutė
Giedrė Bacevičiūtė
Vitalijus Bilevičius

© Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, 2014

© Europos integracijos studijų centras, 2014

© Giedrė Bacevičiūtė, viršelis, 2014

ISSN 2029-2201

TURINYS

Lietuvos narystės ES dešimtmetį vainikavo sėkmingas Lietuvos pirmininkavimas ES Tarybai <i>Linas A. Linkevičius</i>	7
Lietuvos visuomenės ir politinių partijų nuostatos ES atžvilgiu 2009–2013 m. <i>Dr. Mažvydas JASTRAMSKIS</i>	9
Sprendimų priėmimo proceso Europos Sąjungoje pokyčiai po Lisabonos sutarties įsigaliojimo <i>Prof. Gediminas VITKUS</i>	33
Lietuvos narystės euro zonoje ambicija: šįkart viskas kitaip? <i>Ingrida ŠIMONYTĖ</i>	61
Penkeri Rytų partnerystės politikos metai: dabarties iššūkiai ir perspektyvos <i>Dr. Laurynas KASČIŪNAS, Vytautas KERŠANSKAS, Linas KOJALA</i>	93
2009–2013: energetikos politikos proveržio metai <i>Romas ŠVEDAS</i>	120
Lietuva ES vidaus rinkoje 2009–2013 m. <i>Vytautas ŽUKAUSKAS</i>	171
ES Baltijos jūros regiono strategija: regioninės integracijos iššūkiai ir galimybės <i>Dr. Liutauras GUDŽINSKAS, Eglė MALIUKEVIČIŪTĖ</i>	219
Svarbiausios 2009–2013 m. kalbos ir pareiškimai	243
Lietuvos Respublikos prezidentų kalbos.....	244
Lietuvos Respublikos ministrų pirmininkų kalbos.....	275
Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministrų kalbos.....	288
Kitų Lietuvos pareigūnų kalbos.....	299
Europos Sąjungos pareigūnų kalbos.....	309

Europos Sąjungos reikalų parlamentinė kontrolė 2009–2013 m.	330
Seimo vaidmuo ES politikoje: novatoriškas aktyvios parlamentinės kontrolės modelis <i>Gediminas KIRKILAS</i>	330
Svarbiausios Lietuvos Respublikos Seimo rezoliucijos 2009–2013 m.	348
Europos Sąjungos reikalų koordinavimo sistema 2009–2013 m.	358
Lietuvos Respublikos Vyriausybės Europos Sąjungos komisijos veiklos 2009–2013 metais apžvalga.....	365
Lietuvos pasirengimo pirmininkauti ES Tarybai 2013 m. apžvalga	370
ES teisės perkėlimo ir įgyvendinimo klausimų apžvalga.....	377
Lietuvos narystės ES svarbiausių įvykių chronologija 2009–2013 m.	386
Sutrumpinimų sąrašas	414

Sprendimų priėmimo proceso Europos Sąjungoje pokyčiai po Lisabonos sutarties įsigaliojimo

Prof. Gediminas VITKUS

Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto Europos studijų katedros vedėjas

Įvadas

2009 m. gruodžio 1 d. įsigaliojusi Lisabonos sutartis užbaigė sudėtingą ir ilgą Europos Sąjungos reformų procesą, kurį inicijavo Europos Vadovų Taryba (EVT) 2001 metų pabaigoje paskelbtoje Lakeno deklaracijoje¹. Šiomis reformomis buvo siekiama, kad pagausėjusi Europos Sąjunga XXI amžiuje taptų demokratiškesne, suprantamesne piliečiams, efektyvesne bei įtakingesne ir matomesne visame pasaulyje. Kaip žinia, numatytų reformų įgyvendinimas gerokai užtruko ir kelis kartus susidūrė su rimtomis krizėmis dėl neigiamų referendumų rezultatų Prancūzijoje, Nyderlanduose (2005 m.) ir Airijoje (2008 m.). Tačiau 2009 metų spalio mėnesį Airijos rinkėjams antrą kartą surengtame referendume pritarus Lisabonos sutarčiai, atsivėrė kelias jos įsigaliojimui ir įgyvendinimui.

Tačiau Europos Sąjungai nebuvo lemta ramiai užsiimti nuosekliu ir planingu numatytų reformų įgyvendinimu ir palaiapsniui pradėti naudotis naujomis galimybėmis. Tais pačiais 2009 metais jau išbėgėjo tarptautinė finansų krizė, kurią netrukus papildė Graikijos ir kitų Pietų Europos valstybių skolų krizė, ir galiausiai visai realus tapo euro zonos suirimo pavojus. Todėl 2010 metais prasidėjęs institucinių naujovių įgyvendinimo procesas neišvengiamai persipynė su poreikiu greitai reaguoti į krizinius reiškinius ir nedelsiant priimti gausybę naujų sprendimų ir tuo išbandyti atnaujintos sprendimų priėmimo institucinės struktūros galimybes ir privalumus.

¹ European Council, "Laeken Declaration on the future of the European Union", 15 December 2001, <http://european-convention.eu.int/pdf/lknen.pdf>, 2014-03-18

Pačios Lisabonos sutartyje numatytos institucinės reformos yra gerai žinomos ir plačiai išdiskutuotos², todėl nebėra reikalo prie jų dar kartą sugrįžti. Tačiau klausimą, kaip jos buvo įgyvendintos tikrovėje, kokiomis spalvomis “nuspalvino” naujai sukurtus postus užėmę politikai, kaip dėl to keitėsi valstybių narių padėtis, kaip transformavosi Sąjungos būklė ir gebėjimas dorotis su užgriuvusia krize, kaip tik pats laikas aptarti. Juolab, kad šiais, 2014 metais, kaip tik baigiasi pirmosios pagal naują sutartį veikusią Europos Parlamento, Europos Komisijos, EVT pirmininko ir Vyriausiojo įgaliotinio užsienio reikalams ir saugumo politikai kadencijos.

Akademiniai šios temos tyrinėjimai dar tik išibėgėja ir nėra gausūs. Išsamų monografijų dar neteko aptikti, kol kas tyrinėjimų rezultatai atsispindi tyrimų centrų ir mokslinėje periodikoje skelbiamuose straipsniuose³.

Šio straipsnio tikslas – apibendrintai apžvelgti esamus tyrimus ir apibūdinti pagrindinių Europos Sąjungos institucijų veiklos 2010 – 2013 metais pokyčius, kuriuos sąlygojo institucinė reforma bei koregavo ir modifikavo ekonominė ir euro zonos krizės. Tikslu siekiama nuosekliai aptariant pagrindinių ES institucijų veiklą naujomis sąlygomis ir vertinant įvykusius pokyčius anksčiau

² Žr. pvz., Sebastian Kurpas, Ben Crum, Philippe de Schoutheete, Jacques Keller, Franklin Dehousse, Sami Andoura, Antonio Missiroli, Sara Hagemann, Hervé Bribosia, *The Treaty of Lisbon: Implementing the Institutional Innovations*, Joint Study of EPC, Egmont and CEPS, 2007, <http://www.ceps.be/book/treaty-lisbon-implementing-institutional-innovations>, 2014-03-18; Christian Egenhofer, Sebastian Kurpas, Piotr Maciej Kaczyński, Louise G. van Schaik, *The Ever-Changing Union: An Introduction to the History, Institutions and Decision-making Processes of the European Union*, 2nd Fully Revised Edition, Brussels: CEPS, 2011, <http://www.ceps.be/ceps/dld/5498/pdf>, 2014-03-18.

³ Adriaan Schout, Piotr Maciej Kaczyński, “Capital Brussels: What kind of political actor will the Lisbon EU be?”, *CEPS Commentary*, 26 February 2010, <http://www.ceps.be/ceps/dld/3002/pdf>, 2014-03-18; Piotr Maciej Kaczyński, “Lisbon five months on: Surveying the new EU political scene”, *EPIN Commentary*, no 5, 29 April, 2010, <http://www.ceps.be/ceps/dld/3265/pdf>, 2014-03-18; Daniel Naurin, Anne Rasmussen, “New External Rules, New Internal Games: How the EU Institutions Respond when Inter-Institutional Rules Change”, *West European Politics*, January 2011, vol. 34, no. 1; Piotr Maciej Kaczyński, “Paper tigers or sleeping beauties? National Parliaments in the post-Lisbon European Political System”, *CEPS Special Report*, 1 February 2011, <http://www.ceps.be/ceps/dld/4144/pdf>, 2014-03-18; Piotr Maciej Kaczyński, “How to assess a rotating presidency of the Council under the Lisbon rules: The Case of Hungary”, *CEPS Policy Brief*, no. 232, 3 February 2011, <http://www.ceps.be/ceps/dld/4151/pdf>, 2014-03-18; George Ross, *The European Union and its Crises: Through the Eyes of the Brussels Elite*, Palgrave, 2001; Steven Blockmans, “Setting Up the European External Action Service: An act of institutional balance”, *European Constitutional Law Review* 2012, vol. 8, no 2, p. 246-279; etc.

susiklosčiusio “iki-lisaboninio” tarpinstitucinio balanso požiūriu. Atsakymų į šiuos iškeltus klausimus ieškosime pirmiausia pasiremdami oficialiais Europos Sąjungos institucijų dokumentais, jų veiklos atspindžiais žiniasklaidos priemonėse ir dar negausių akademinų tyrinėjimų rezultatais.

1. Europos Vadovų Taryba

EVT yra iš tų institucijų, kurių Lisabonos sutartis akivaizdžiai sustiprino. Nors EVT niekada nebuvo galima pavadinti nesvarbia, tačiau šiuo atveju ji buvo visiškai “ištraukta” iš santykinės nuošalės Europos Sąjungos politikos rutinos atžvilgiu ir visiškai integruota į formaliųjų Europos Sąjungos institucijų tinklą. Pačia didžiausia naujove turėjo tapti tai, kad, įsigaliojus sutarčiai, vadovavimą EVT iš paeilui pirmininkaujančių valstybių narių lyderių turėjo perimti nuolatinis dviejų su puse metų kadencijai renkamas pirmininkas. Todėl buvo pakankamas pagrindas tikėtis, kad šios permainos Europos Vadovų Tarybą ir ypač jos naują vadovą, jeigu ir nepastatys į patį svarbiausių Europos Sąjungos sprendimų priėmimo epicentrą, tai bent gerokai optimizuos šios institucijos darbą⁴.

Dabar, praėjus ketveriems su trupučiu metams, jau galima pasakyti, kad šie lūkesčiai pasiteisino su kaupu. Naujomis teisinėmis sąlygomis ir pradėjus dirbti nuolatiniam pirmininkui EVT greitai perėmė iniciatyvą, ir “reali politinė diskusija iš Ministrų Tarybos greitai persikėlė į EVT lygmenį, kuriame neretai ministrų suderintos pozicijos jau nebūtinai būdavo tvirtinamos, o būdavo kartais netgi labai esmingai persvarstomos ir keičiamos”⁵. Šį pokytį dar labiau paskatino ir tokie svarbūs papildomi veiksniai, kaip pirmojo EVT pirmininko asmenybė ir būtinybė dėl įsisiūbavusios euro zonos krizės skubiai priimti daug sprendimų pačiame aukščiausiame politiniame lygmenyje. Bet apie viską iš pradžių.

⁴ Plačiau žr.: Jolyon Howorth, «The “New Faces” of Lisbon: Assessing the Performance of Catherine Ashton and Herman Van Rompuy on the Global Stage», Paper presented at the EUSA biennial conference, Boston, MA, 3–5 March 2011, http://euce.org/eusa/2011/papers/10i_howorth.pdf, 2014-03-18.

⁵ Interviu su Lietuvos Respublikos prezidento vyriausioji patarėja užsienio reikalams Jovita Neliupšiene, 2014-03-27.

2009 m. lapkričio 19 d. ES valstybių lyderiai sutarė pirmuoju EVT pirmininku išrinkti Hermaną van Rompuy. Tai buvo Flandrijos krikščionių demokratų partijos veikėjas, kuris iki 2008 metų gruodžio buvo Belgijos ministras pirmininkas. Van Rompuy savo pareigas pradėjo eiti iš karto įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, tą pačių metų gruodžio 1 d. 2009 m. gruodžio 10–11 d. įvyko pirmasis EVT posėdis po Lisabonos sutarties įsigaliojimo. Tačiau jam dar pirmininkavo rotuojančios Tarybos pirmininkės Švedijos ministras pirmininkas. Van Rompuy vadovavimą perėmė nuo 2010 m. sausio 1 d.

Deja, naujam EVT vadovui kaip ir joje posėdžiaujantiems lyderiams neliko per daug laiko apsiprasti su nauja institucine struktūra. EVT netrukus teko virsti tikru krizės valdymo štabu. Desmondas Dinanas taikliai pastebėjo, kad jeigu Europos Sąjunga iki šiol nebūtų turėjusi tokios institucijos, tai dabar būtų turėjusi ją sukurti, nes “kas gi daugiau, jeigu ne nacionaliniai lyderiai turi autoritetą imtis suvaldyti euro zonos krizę?”⁶ Kita vertus, EVT šiaip ar taip turėjo būti iš naujo “perkurtas”, bet pirmininko, kuris veikia nuolat, o ne keičiasi kas pusmetį, ji neturėjo.

Krizinė situacija lėmė, kad naujai pertvarkyta EVT nuo 2010 metų ėmė susitikinėti netipiškai dažnai ir įtvirtino 2008 metais prasidėjusią praktiką kad lyderiai vietoje daugiausia keturių kartų dabar susitinka gerokai dažniau – šešis-aštuonis kartus per metus. Šis susitikimų dažnumas vis akivaizdžiau stiprino tiek EVT, tiek ir jos pirmininko matomumą. Dabar stebėtojai sutinka, kad nuolatinis EVT pirmininkas pateisino viltis ir jo pasiūlytas proceso “dirigavimo” stilius tokiu sudėtingu iki tol neregėtos krizės metu buvo labai nuoseklus ir sėkmingai užtikrino sprendimų rengimo tęstinumą⁷, kas, galimas daiktas, būtų buvę daug sudėtingiau, jeigu, tarkime, 2010 metais EVT būtų pirmininkavę savo pačių nacionalinių problemų apnikti Ispanijos ir Belgijos premjerai.

⁶ Desmond Dinan, “Governance and Institutions: Implementing the Lisbon Treaty in the Shadow of the Euro Crisis”, *Journal of Common Market Studies*, 2011, vol. 49, S1 Annual Review, p. 104.

⁷ Sergio Fabbrini, “After the Euro Crisis: The President of Europe - A new paradigm for increasing legitimacy and effectiveness in the EU”, *EuropEos Commentaries*, no 12, 1 June 2012, <http://www.ceps.be/ceps/dld/7007/pdf>, 2014-03-14; Agnes Batory, Uwe Puetter, “Consistency and diversity? The EU’s rotating Council Presidency,” *Journal of European Public Policy*, 2013, 20/1, p. 95-112.

Ispanijos premjero veiksmus būtų gerokai darę tai, kad jo paties šalis jau buvo atsidūrusi labai nekiojioje finansinėje padėtyje, o Belgijos premjeras apskritai buvo laikinasis, nes Belgija po 2010 metų birželio mėnesį įvykusių rinkimų per visą pirmininkavimo laikotarpį (!) taip ir neįstengė suformuoti naujos vyriausybės. Situacija nebūtų buvusi geresnė ir 2011 m. pirmojoje pusėje, kai pirmininkauti būtų tekę dėl autoritarinių tendencijų Europoje reputaciją susigadinusiam Vengrijos premjerui Viktorui Orbánui.

Pažymėtina, kad 2011 metais įsisiūbavusios euro zonos krizės kontekste van Rompuy politinis svoris dar labiau išaugo, kai spalio mėnesį buvo nutarta, kad be įprastinio EVT formato, dar reguliariai susitikinės ir euro zonai priklausančių valstybių lyderiai, o šiems susitikimams irgi buvo pavesta pirmininkauti van Rompuy. Beje, tas atskirų ES-27 ir Euro-17 susitikimų rengimas buvo ne kas kita, kaip akivaizdi institucinė “dviejų greičių” Europos išraiška ir dviejų ES valstybių grupių perskyra, kurią ypač paryškino krizė ir būtinybė euro zonos šalims tartis ir priiminėti papildomus sprendimus, kurie negalėjo būti svarstomi ir priimami bendruose EVT posėdžiuose. Dėl to kai kurios valstybės, ypač Lenkija, juto didelį apmaudą. Netgi Jungtinė Karalystė ir Danija, kurios turi išlygą ir teisę nesiekti euro įsivedimo, dabar irgi būtų mielai tuose posėdžiuose dalyvavusios.

Bet, žinoma, EVT tai ne tik pirmininkas, bet ir valstybių narių lyderiai, jų preferencijos ir pasirinkimai. Šiuo požiūriu, Lisabonos sutartis ypač daug naujo lyg ir neįnešė. Išliko neformali hierarchija – Vokietijos ir Prancūzijos lyderiai, nors dabar jie įgijo naują proceso dalyvį, su kuriuo dar nebuvo susiklosčiusios jokios sąveikos tradicijos, čia ir toliau buvo patys svarbiausi. Tačiau, turint omenyje, kad pirmininką paskiria ne kas kitas, bet tie patys valstybių vadovai, sunku būtų įsivaizduoti, kad čia galėtų iškilti kokių nors fundamentalių prieštaravimų arba, kad Vadovų tarybos pirmininkas imtųsi iniciatyvos, prieš tai neįsitikinęs, kad sulauks svarbiausiųjų valstybių paramos.

2010–2011 metais Angela Merkel ir Nicolas Sarkozy, nepaisant visų savo skirtumų ir vidinių politinių apribojimų, sugebėjo sutarti dėl daugelio svarbių dalykų. Pavyzdžiui, atvejis, kai 2010 metais, kai Europos Vadovų Taryba prii-

minėjo sprendimą dėl finansinės pagalbos paketo Graikijai, liudijo, kad anks-tesnė sankloda išliko nepakitusi. Iš pradžių buvo pasiektas dvišalis susitarimas tarp Vokietijos ir Prancūzijos, vėliau tarp euro zonos šalių ir galiausiai visa tai patvirtino visa EVT. Analogiškai buvo priimtas sprendimas ir 2011 metais dėl Europos stabilumo mechanizmo⁸.

Visais atvejais EVT pirmininkas buvo ne proceso vedėjas (*driving force*), o tik jo dirigentas (*conductor*). Tačiau jo “dirigavimas” buvo pakankamai reikšmingas. Pats van Rompuy labai sėkmingai apibūdino savo vaidmenį šioje situacijoje. 2011 m. spalį kalbėdamas spaudos konferencijoje po eilinio EVT susitikimo sakė, kad Prancūzijos ir Vokietijos sutarimas “būtinai, bet nepakankamas”, kad būtų pasiektas ir EVT sutarimas.⁹

Kaip žinia, situacija 2012 metais pasikeitė. Bet vėlgi permainos buvo susijusios ne tiek su jau įsitvirtinusio van Rompuy veikla, kiek su gegužės mėnesį išrinktu nauju Prancūzijos prezidentu François Hollande. Tai nebuvo gera naujiena Angelai Merkel, kuri neslėpė, kurį kandidatą ji palaikė Prancūzijos rinkimuose. Tai nebuvo gera naujiena ne tik Merkel, bet ir visai EVT, nes Prancūzijos ir Vokietijos tandemas akivaizdžiai negalėjo būti toks produktyvus, koks jis buvo “Merkozy” laikais.

2. Europos Parlamentas

Nors buvo planuota kitaip, tačiau dėl neigiamo 2008 m. referendumo rezultato Airijoje, 2009 metais Europos Parlamentas buvo renkamas dar neįsigaliojus Lisabonos sutarčiai. Tai sukėlė tam tikrų pasekmių. Pirma, tai sąlygojo, kad parlamento narių skaičius bent keletą kartų turėjo pasikeisti. Iš pradžių buvo išrinktas ne 751 Lisabonos sutartimi numatytas narys, o tik 736 parlamento nariai, kaip numatė Nicos sutartis. Įsigaliojus Lisabonos sutarčiai atsivėrė galimybė papildyti parlamentą dar 18 narių, kurie turėjo būti papildomai išrinkti

⁸ Peadar ó Broin, Piotr Maciej Kaczyński, “From Lisbon to Deauville: Practicalities of the Lisbon Treaty Revision(s)”, CEPS Policy Brief, no. 216, October 2010, <http://www.ceps.be/ceps/dld/3852/pdf>, 2014-03-18.

⁹ Desmond Dinan, “Governance and Institutions: Implementing the Lisbon Treaty in the Shadow of the Euro Crisis”, *Journal of Common Market Studies*, 2011, vol. 49, S1 Annual Review, p. 107-108.

dvylikoje valstybių, o Vokietija turėjo trijų parlamentarų atsisakyti. Tačiau buvo priimtas politinis sprendimas leisti Vokietijai iki šio parlamento kadencijos pabaigos 2014 metais pasilikti tuos tris parlamento narius. Taip vietoje sutartyje numatyto 751 nario Europos Parlamente atsirado 754 nariai.

Antra, Europos Parlamentas net ir nelaukdamas sutarties įsigaliojimo pradėjo elgtis taip, tarsi sutartis jau galiojūt. Kai EVT nutarė, kad į Europos Komisijos pirmininko postą bus siūlomas ankstesnis Komisijos pirmininkas José Manuel Barroso, Europos Parlamentas pareiškė, kad EVT skirdama šį pareigūną turi visapusiškai konsultuotis ir atsižvelgti į Parlamento rinkimų rezultatus. Tačiau dėl to, kad rinkimus į Europos Parlamentą buvo laimėjusi centro dešinioji Europos liaudies partija, kuriai priklauso ir pats Barroso, didesnių problemų nekilo. Todėl, pasak Desmondo Dinano, Europos Vadovų Taryba turėjo pagrindą puikuotis, kad nors Lisabonos sutartis dar negalioja, tačiau ji jau veikia jos dvasioje¹⁰.

Nors Europos Parlamentas dėl krizės kurį laiką susilaukė mažiau dėmesio ir tarsi atsidūrė sprendimų priėmimo periferijoje, bet nauji, Lisabonos sutartimi jam priskirti įgaliojimai, netrukus leido jam "atsigriebti". Europos Parlamento, kuris įgijo daugiau teisėkūros, demokratinės kontrolės ir biudžetinių galių, pirmuoju taikiniu tapo 2010 metais pradėta kurti nauja ES institucija – Europos išorės veiksmų tarnyba (plačiau apie tai kiek vėliau). O 2011 metais Europos Parlamento veikloje daugiausia dėmesio pritraukė priemonės, kuriomis buvimo norima sustiprinti Stabilumo ir augimo pakta, vadinamąjį "Six Pack". Daugiausia ginčų sukėlė sankcijų valstybėms, kurios pažeidžia pakto reikalavimus, taikymo procedūros. Europos Komisija siūlė, kad sankcijos būtų taikomos automatiškai, Taryba – tik tokiu atveju jeigu tam pritariama kvalifikuota dauguma. Galiausiai šiuo klausimu Europos Parlamentas suskilo ir susiformavo opozicijoje esančių socialdemokratų vadovaujama koalicija, kuri buvo didesnė už gausią Europos liaudies partijos frakciją ir pasiekė savo gana kontraversiško sumanymo įgyvendinimą – nors nebuvo įvestas automa-

¹⁰ Desmond Dinan, "Institutions and Governance: A New Treaty, a Newly Elected Parliament and a New Commission", *Journal of Common Market Studies*, 2010, vol. 48, S1, Annual Review, p. 109.

tinis sankcijų taikymas, bet buvo sutarta, kad sankcijos nebus taikomos, jeigu Taryba Komisijos siūlymą atmes kvalifikuota balsų dauguma¹¹.

2012 metais Europos Parlamento politinis svoris ir toliau augo. Nors naujuoju Parlamento pirmininku buvo išrinktas mažesnės frakcijos atstovas socialdemokratas Martinas Schulzas, tačiau jis pasirodė esąs linkęs neapsiriboti santūria, labiau ceremonine pirmininko laikysena, kokios laikėsi buvęs jo pirmtakas Europos liaudies partijos atstovas Jerzy Buzekas, bet yra daug labiau linkęs veikti ir įsitraukti į tikrą politinę veiklą. Jau savo pirmoje kalboje, kurią Parlamento pirmininkas galėjo pasakyti EVT posėdžio pradžioje, jis kritiškai įvertino EVT laikyseną, išimtinę orientaciją į tarpvyriausybiskumą, vengimą parlamentinės priežiūros, kas pakerta visos Sąjungos demokratinę legitimumą¹². Kiekviena proga Schulzas buvo linkęs kritikuoti pernelyg didelę Sąjungos “viršūnizaciją” (*summitization*) ir akcentuoti, kad Europos Parlamento pirmininkas irgi turėtų turėti teisę dalyvauti EVT posėdžiuose¹³.

2013 metais pagrindinės Europos Parlamento svarstytos problemos vėlgi daugiausia apėmė ekonominės valdysenos reikalus. Daugiausia dėmesio buvo skiriama bankų sąjungos – bendros bankų priežiūros ir problemų likvidavimo mechanizmų – teisei bazei. Biudžeto reikalų sferoje 2013 metų darbotvarkėje dominavo Daugiametės finansinės programos klausimas. Čia ir vėl Europos Parlamentas demonstravo principingą poziciją ir iš paskutiniųjų priešinosi EVT sprendimui dėl Daugiametės finansinės programos lėšų sumažinimo iki 2013 metų pabaigos, kai Lietuvai pirmininkaujant Europos Sąjungos Tarybai buvo pasiektas galutinis sutarimas.

¹¹ Apie atvirkštinį daugumos balsavimą (reverse majority voting) plačiau žr. Rainer Palmstorfer, “The Reverse Majority Voting under the ‘Six Pack’: A Bad Turn for the Union?”, *European Law Journal*, 2014, vol. 20, no. 2, p. 186–203.

¹² Schulz’s intervention at his first European Council: “fiscal union without parliamentary control is unacceptable.”, 30-01-2012, http://www.europarl.europa.eu/the-president/en/press/press_release_speeches/speeches/sp-2012/sp-2012-january/html/schulz-s-intervention-at-his-first-european-council--fiscal-union-without-parliamentary-control-is-unacceptable-, 2014-03-18.

¹³ Taip pat žr. Address to the European Council by the President of the European Parliament Martin Schulz, 19-12-2013, http://www.europarl.europa.eu/the-president/en/press/press_release_speeches/speeches/sp-2013/sp-2013-december/html/address-to-the-european-council-by-the-president-of-the-european-parliament-martin-schulz, 2014-03-18

3. Europos Komisija

Lisabonos sutartis dar nebuvo įsigaliojusi, kai José Manuelis Barroso buvo paskirtas naujos Europos Komisijos pirmininku. Kaip jau buvo minėta, dėl to didesnių problemų Europos Parlamente nekilo. Kiek įvairesnė dėl Lisabonos sutarties tapo Komisijos narių parinkimo procedūra. Kaip žinia, sutartis numatė, kad vienas iš Komisijos vicepirmininkų bus Vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai. Taip buvo tikimasi pasiekti didesnės darnos tarp Tarybos ir Europos Komisijos Europos Sąjungai veikiant užsienyje. Tačiau kitų komisarų skyrimas dar kartą patvirtino, kad Europos Parlamentas šiuo klausimu bus labai principingas ir sieks Komisiją maksimaliai kontroliuoti.

Nors oficialiai Europos Parlamento vadovybė visada pasisakė už stiprią Komisiją, tačiau, atrodo, kad praktikoje ji nėra linkusi laikyti ją to paties lygmens politiniu veikėju, todėl žvelgia į ją ne kaip priešininką ar sąjungininką, bet greičiau, kaip į “pavaldžią” administracinę instituciją, kurią būtina pakankamai griežtai prižiūrėti ir kontroliuoti. Tokia “politinė kultūra” susiklostė jau nuo liūdnai pagarsėjusios Jacques Santero vadovaujamos Komisijos atsistatydinimo 1999 metais, kai Parlamento grasinimas pareikšti nepasitikėjimą buvo lemiamas tokį sprendimą nulėmęs veiksnys. Kitas plačiai nuskambėjęs precedentas – tai italų politiko Rocco Buttiglione kandidatūros į teisingumo ir vidaus reikalų komisaro postą atmetimo 2004 metais atvejis. Ir štai, 2010 metais svarstant naujus kandidatus į Europos Komisiją Parlamentui užkliuvo Bulgarijos pasiūlyta kandidatė - Rumiana Želeva, kuri nepakankamai įtikinamai pasirodė diskusijose Parlamento komitete ir Barroso turėjo kreiptis į Bulgarijos vyriausybę, kad ji pasiūlytų kitą kandidatą. Ir tik kita Bulgarijos kandidatė – Kristalina Georgieva Parlamento barjerą galiausiai įveikė¹⁴.

Tačiau labiausiai Lisabonos sutarties įsigaliojimas ir Vyriausiojo įgaliotinio bei jam pavaldžios Išorės veiksmy tarnybos steigimas paveikė pagrindinių “portfelijų” tarp atskirų komisarų pasidalijimą ir atitinkamai visos administra-

¹⁴ Simon Taylor, “How Jeleva was forced out”, *European Voice*, 21.01.2010.

cijos struktūrą. Nuo 2011 m. sausio 1 d. 1600 Komisijos ir Tarybos generalinio sekretoriato pareigūnų buvo perkelti į naujai steigiamą tarnybą. Pirmiausia tai palietė Komisijos Išorės santykių generalinį direktoratą, kuris apskritai buvo panaikintas, ir iš dalies Vystymo (*Development*) generalinio direktorato tarnautojus, kurių likusioji dalis buvo perkelta į Išorinio bendradarbiavimo programų generalinį direktoratą, o pats direktoratas pervadintas į Vystomojo bendradarbiavimo (*Development Co-operation*) direktoratą.

Tačiau tai visai nereiškė, kad Europos Komisija nusišalina nuo išorės santykių reikalų ir viską perduoda naujai Vyriausiajai įgaliotinei ir jos vadovaujamai Išorės veiksmų tarnybai. Greta Europos Komisijos vicepirmininkės Catherine Ashton už įvairius išorės santykių aspektus – vystomąjį bendradarbiavimą, humanitarinę pagalbą, užsienio prekybą ir plėtrą (įskaitant ir kaimynystės politiką) – buvo paskirti atsakingi komisarai. Taip pat reikia turėti omenyje, kad ir kitose Europos Komisijos vykdomose politikos kryptyse (pvz. konkurencija ar energetika) vis labiau ryškesnis jų išorinis matmuo. Todėl 2010 m. balandžio mėnesį Europos Komisijoje buvo sudaryta Ashton pirmininkaujama komisarų grupė, kuri turėjo koordinuoti savo veiklą išorės santykių srityje. Į ją įėjo ne tik už vystomojo bendradarbiavimo, plėtros ir kaimynystės politikos, tarptautinio bendradarbiavimo, humanitarinės pagalbos ir krizių valdymo reikalus atsakingi komisarai, bet taip pat ir Prekybos bei Ekonomikos ir pinigų reikalų komisarai. Pasak Barroso, visi šie komisarai turėjo glaudžiai bendradarbiauti su Ashton ir užtikrinti Komisijos veiklos išorės santykių srityje koordinaciją¹⁵.

Tačiau labiausiai Europos Komisijos politiniam profiliui, jeigu taip galima išsireikšti, “pakenkę” buvo paskirti atsakingi komisarai ir jos nuolatinio pirmininko svarbos ir matomumo iškilimas. Todėl netruko atsirasti pirmieji požymiai, kad 2010 metais aktyvi buvo paskirti atsakingi komisarai ir jos pirmininko veikla lemia, kad Europos Komisija ir jos pirmininkas Barroso pradeda

¹⁵ Mark Furness, Davina Makhan, “The Barroso II Commission: one small step for European development policy”, *The Current Column*, 1 March 2010, (Deutsches Institut für Entwicklungspolitik), http://www.die-gdi.de/uploads/media/Column_Furness_Makhan_01.03.2010.pdf, 2014-03-18

prarasti turėtas strateginės politinės įtakos pozicijas. Tiesą sakant, van Rompuy nesiėmė kokių nors veiksmų siekdamas pakirsti Komisijos svarbą. Jis – netgi priešingai – iš karto ėmėsi koordinacijos veiksmų, sutardamas su Barroso, kad jie kiekvieną savaitę susitiks aptarti ES reikalų, o dalyvaudami tarptautiniuose forumuose ir pasisakydami Europos Sąjungos vardu, tai darys iš anksto sutarę, kuris iš jų kalbės.

Nors van Rompuy ir Barroso visada viešai demonstravo draugiškus darbinis santykius, tačiau pirmojo politinis svoris pildėsi ne kieno nors kito, bet būtent Europos Komisijos vadovo turėto politinio kapitalo sąskaita. Reikalai taip klostėsi ne tik dėl asmeninių savybių, bet ir dėl naujos institucinės architektūros poveikio. Barroso buvo sunku varžytis su van Rompuy, nes EVT formate jis buvo tik nuolatinis jos susitikimų dalyvis, tačiau būdamas kilęs iš nedidelės valstybės ir dar netgi nebūdamas jos lyderiu negalėjo tikėtis būti traktuojamas kaip politinis sunkiasvoris¹⁶.

Prasidėjus euro zonos krizei Barroso taip pat negalėjo remtis ir Europos Komisijos išimtinė teise imtis iniciatyvos, nes beveik visi pagrindiniai ekonominės ir pinigų sąjungos stiprinimo žingsniai vyko ne pagal “Bendrijos” metodą, bet gimdavo tiesiog kaip tarpvyriausybinių (pirmiausia Vokietijos ir Prancūzijos) derybų rezultatai. Vienintelė išimtis – tai “Six pack” priemonės, kurias rengė Komisija. Tačiau ir čia ją netrukus nustelbė įsiplieskę Europos Parlamento ir Tarybos debatai, kuriems tarpininkauti jau ėmėsi ne Komisija, bet EVT.

Tačiau negalima sakyti, kad Barroso pasyviai susitaikė su tokia situacija. Dabar jis eidamas antrąją kadenciją ir jau būdamas laisvas nuo būtinybės laviuoti ir siekti perrinkimo, galėjo leisti sau reikšti ir kritiškesnes idėjas. Būtent tuo galima paaiškinti, jo bandymą maksimaliai išnaudoti Lisabonos sutartimi numatytą naują instrumentą – pagal JAV prezidentų metinės kalbos *State of the Union* pavyzdį rengiamą metinę Europos Komisijos pirmininko kalbą Europos

¹⁶ Plačiau žr.: Desmons Dinan, «Confusion, Complementarity and Competition: The European Council and the Council of the EU», Paper presented at the EUSA biennial conference, Baltimore, Maryland, May 9-11, 2013, p. 9, http://euce.org/eusa/2013/papers/5b_dinan.doc, 2014-03-18.

Parlamente, kur apžvelgiama Sąjungos būklė ir pribrendusios problemos. Trečiojoje kalboje 2012 m. rugsėjį jis atvirai kritikavo valstybių narių (suprask, Prancūzijos ir Vokietijos) siekį visus reikalus tvarkyti tarpvyriausybinių bendradarbiavimo kontekste ir teigė, kad tai turi būti Komisijos kompetencija¹⁷. Tas kalbas netgi galima laikyti kažkiek iš bendro konteksto iškrentančiomis politinėmis akcijomis, nes jokios kitos Europos Sąjungos institucijos vadovas neleisdavo sau tokia forma reikšti akivaizdžiai profederalistinių nuostatų.

Tačiau Barroso ribota politinė įtaka dar nereiškė, kad Komisija kaip tokia irgi turėjo vis mažiau įtakos ir autoriteto. Šiaip ar taip, jai vis tiek atitenka įgyvendinti tai, ką nutaria Europos vadovai. Lygiai kaip ir nuolat vykdyti priimtų sprendimų įgyvendinimo stebėseną.

4. Vyriausiasis įgaliotinis ir Išorės veikslių tarnyba

Skirtingai nuo van Rompuy, kuris, atrodo, buvo idealus pasirinkimas EVT vadovo postui, į kitą naują Lisabonos sutartimi numatytą postą - Vyriausiojo įgaliotinio užsienio reikalams ir saugumo politikai poziciją paskirta Catherine Ashton iš karto susidūrė su dideliais iššūkiais. Ashton, skirtingai nuo van Rompuy, kurio pozicija buvo visiškai nauja, iš karto buvo pradėta lyginti su savo pirmtaku Javieru Solana. Nors įgaliojimai buvo esmingai pakeisti, tačiau Solana be abejonės paliko tam tikrą Vyriausiojo įgaliotinio užsienio politikai veiklos modelį, kuris ir tapo atskaitos tašku vertinant Ashton pirmuosius žingsnius. Kontrastas tarp šių asmenybių buvo labai akivaizdus. Solanos patirtis ir autoritetas buvo nesulyginamai didesnis negu Ashton. Tačiau tai, kad pasirinkta buvo būtent Ashton, kurios patirtis "didžiojoje politikoje" buvo labai nedidelė, reiškė, kad Europos Sąjungos valstybių lyderiai matyt arba pasitikėjo jos gebėjimu augti (kas mažai tikėtina) arba, priešingai, nepageidavo pernelyg ryškaus ir matomo Vyriausiojo įgaliotinio.

Pasak Dinano, Ashton atvejis dar kartą patvirtina, kad ES valstybių lyderiai kiek atmetinai ir formalistiškai žiūri į aukščiausiųjų Europos Sąjungos parei-

¹⁷ President of the European Commission, "State of the Union 2012 Address", 12 September 2012, http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-12-596_en.htm, 2014-03-18.

gūnų paskyrimus. Paskyrus į EVT postą van Rompuy, dešiniųjų pažiūrų politiką iš mažos valstybės, į kitą postą buvo pageidautina skirti politiką iš politinės kairės, iš didžiosios valstybės (visiems atrodė, kad atėjo eilė siūlyti Jungtinei Karalystei) ir dar, kas būtų visai idealu, kad būtų moteris. Todėl iš esmės niekas ir neprieštaravo, kai Jungtinės Karalystės premjeras Gordonas Brownas pasiūlė savo bendražygę Catherine Ashton, nors buvo akivaizdu, kad jai skiriamas darbas bus labai sudėtingas¹⁸.

Užtenka vien susipažinti su tomis funkcijomis, kurias jai numatė sutartis, kad suabejotum, ar tai tikrai pakeliama vieno žmogaus pečiams. Ashton pagal jos “pareiginę instrukciją” turėjo:

- būti *ex-officio* Europos Komisijos vicepirmininke;
- dalyvauti EVT posėdžiuose;
- būti atsakinga už Europos Sąjungos specialiuosius pasiuntinius;
- būti Europos išorės veikslių tarnybos ir jos delegacijų užsienyje vadovė;
- pirmininkauti Europos Sąjungos Užsienio reikalų tarybai;
- pirmininkauti Europos gynybos agentūrai;
- pirmininkauti Europos Sąjungos saugumo studijų instituto tarybai.

Todėl niekas per daug ir nesistebėjo, kai atsirado pirmieji požymiai, kad Ashton sunkiai susidoroja. Toks pareigybių suderinimas netgi kartais reikalauja, kad ji iš karto vienu metu būtų keliuose posėdžiuose ar renginiuose. Tai sukėlė netgi visai pagrįstų abejonų, ar tikrai Lisabonos sutartis yra pakankamai logiška ir nuosekli, numačiusi Vyriausiojo įgaliotinio ir Komisijos vicepirmininko darbus “užkrauti” ant vieno asmens pečių¹⁹.

Aišku, Europos Komisijos pirmininkas Barroso, kurį pagal politinę svarbą jau pranoko van Rompuy, turėjo būti patenkintas tokia susiklosčiusia situacija. Jis, aišku, nebūtų labai pageidavęs, kad jį pranoktų dar ir Ashton, kuri šiaip

¹⁸ Desmond Dinan, “Governance and Institutions: Implementing the Lisbon Treaty in the Shadow of the Euro Crisis”, *Journal of Common Market Studies*, 2011, vol. 49, S1 Annual Review, p. 111-112.

¹⁹ “Solana leaves Ashton ‘impossible job description’”, *Euroactive*, 10 December 2009, <http://www.euractiv.com/future-eu/solana-leaves-ashton-impossible-news-223243>, 2014-03-19

ar taip, bet Europos Komisijos formate buvo jo pavaduotoja, kurios veikimo galimybes apibrėžė ir tai, kad jos veikla išorės santykių srityje, kaip jau buvo minėta, turėjo būti koordinuojama su kitus išorės santykių aspektus kuruojančiais komisarais.

Tuo tarpu Tarybos kontekste Ashton turėjo daugiau valdžios ir autonomijos, nes ji šiuo atveju buvo ne komisijos pirmininko pavaduotoja, bet pati vienos iš svarbiausių Tarybos konfigūracijų (būtent užsienio reikalų) pirmi-
ninke. Šias galias ji perėmė iš pirmininkaujančios Tarybai valstybės užsienio reikalų ministro, kuriam beliko teisė pirmininkauti vis mažiau reikšmingai dėl Europos Vadovų Tarybos iškilimo ir įsisiūbavusios ekonominės krizės Bendrųjų reikalų tarybai. Prie to dar reikėtų priminti, kad įsigaliojus Lisabonos sutarčiai užsienio reikalų ministrai jau nebūtinai gali būti kviečiami dalyvauti Europos Vadovų Tarybos posėdžiuose²⁰, kai tuo tarpu Vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai ten (nors ir be balso teisės) nuolat dalyvauja.

Tačiau nepaisant asmeninių Vyriausiosios įgaliotinės savybių problemų, bendresnės ir nuoseklesnės ES užsienio politikos likimas priklausė ir nuo Lisabonos sutartyje numatytos Europos išorės santykių tarnybos įsteigimo. Toks steigimas irgi yra Lisabonos sutartimi įteisinta naujovė. Nors tai buvo senas dar Europos Konvento suformuluotas sumanymas, tačiau iki tol niekada išsamiau neišgildentas. Tik jau pradėjus praktiškai ruošti Lisabonos sutarties įgyvendinimui, šis klausimas iškilo visu aštrumu.

Visai netikėtai ir neplanuotai ši Tarnyba tapo Tarybos ir Europos Parlamento tarpinstitucinio ginčo tema. Nors atitinkamas Europos Sąjungos sutarties straipsnis numato, kad Taryba, steigdama Tarnybą, turi konsultuotis su Europos Parlamentu, tačiau pastarasis siekė šią nuostatą išnaudoti maksimaliai. Jau 2009 metų pabaigoje Europos Parlamento Konstitucinių reikalų komitetas, dargi anksčiau negu pati Taryba parengė pranešimą dėl Tarnybos

²⁰ Plg. Iki 2009 m. galiojusios Europos Sąjungos sutarties 4 straipsnį, kur minimi užsienio reikalų ministrai ir po Lisabonos sutarties atnaujintos Europos Sąjungos sutarties 15 straipsnį, kuriame užsienio reikalų ministrai jau nebeminimi.

institucinių aspektų (vadinamasis Broko pranešimas)²¹. Iš esmės Europos Parlamentas siekė, kad Tarnyba būtų Europos Komisijos ir tuo pačiu Europos Parlamento parlamentinės kontrolės žinioje. Bet netgi ir tuo atveju, jeigu ji liktų formaliai atskira Tarnyba, kad Parlamentas taip pat turėtų galių dėl jos formavimo ir finansavimo, nes atitinkami reglamentai būtų priimami pagal įprastinę teisėkūros procedūrą.

Iš pradžių tiek Taryba, tiek ir pati Ashton bandė ignoruoti Parlamentą, tačiau vėliau turėjo nusileisti. Aktyvūs ir patyrę Parlamento derybininkai Elmaras Brokas ir Guy Verhofstadtas pasiekė, kad būtų įtraukti į sprendimo dėl Tarnybos rengimo grupę, kuri pradinį Ashton parengtą siūlymą dėl Tarnybos papildė tokiais svarbiais aspektais, kaip dėl Tarnybos politinės atsakomybės ir dėl jos sudarymo principų. Parlamentui nepavyko pasiekti, kad Tarnyba būtų sudėtinė Europos Komisijos dalis, tačiau būtent dėl Parlamento poveikio buvo pasiekta, kad Tarnybos postai bus padalinti lygiomis dalimis tarp trijų dalyvių – Tarybos generalinio sekretoriato, Europos Komisijos pareigūnų ir valstybių narių diplomatų, bei bus išlaikytas geografinis balansas, kad visos valstybės narės būtų deramai Tarnyboje atstovaujamos, kuo ypatingai turėjo būti patenkintas naujasis Europos Parlamento pirmininkas iš Lenkijos Jerzy Buzekas.

Kadangi derybos užtruko, tai tik 2010 m. gruodžio 1 d. (lygiai po metų nuo Lisabonos sutarties įsigaliojimo datos) galiausiai buvo parengta ir patvirtinta visa reikalinga Tarnybai pradėti veikti teisės aktų visuma. Tarnyba buvo įsteigta, kaip atskiras, autonomiškas administracinis darinys, veikiantis atskirai tiek nuo Komisijos, tiek nuo Tarybos ir pavaldus tik Vyriausiajai įgaliotinei.

Tačiau Tarnybos steigimo sunkumai nesibaigė sulig institucinių ir organizacinių klausimų sprendimu. Antrasis tarpinstitucinio “pasistumdymo” etapas prasidėjo dėl konkrečių asmenų skyrimo į svarbiausius Tarnybos postus²². Tai

²¹ European Parliament, Committee on Constitutional Affairs, Institutional aspects of creating a European Service for External Action (Brok Report), 2009/2133 INI, 20 October, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A7-2009-0041&language=EN>, 2014-03-18.

²² Jan Gaspers, “European Diplomatic Service: Putting Europe First”, *The World Today*, January 2010, vol. 66, no 1, <http://www.chathamhouse.org/publications/twt/archive/view/168917>, 2014-03-19

gerokai užtruko ir dar 2010 metų pabaigoje visos pozicijos nebuvo užimtos. Iš esmės tai buvo didžiulis korpusas, kurį sudarė ne tik Briuselyje esanti centrinė būstinė, bet ir 137 Europos Sąjungos delegacijos užsienio šalyse ir tarptautinėse organizacijose. Todėl jo “išibėgėjimui” prireiks net kelių metų. O naudingumas, vertė ir gebėjimas suformuoti savo *Esprit de Corps* yra dalykai, kurie tebelaukia įrodymo²³.

5. Taryba ir pirmininkaujančios valstybės

Europos Sąjungos (Ministrų) Tarybą (Taryba) galima laikyti institucija, kuri tikrai daugiau prarado negu laimėjo įsigaliojus Lisabonos sutarčiai. Teisėkūros srityje ši Taryba iš esmės buvo sulyginta savo galiomis su Europos Parlamentu²⁴. Vykdomosios valdžios įgaliojimų srityje ją dabar aiškiai pranoksta EVT. Lisabonos sutartis į Tarybos veikimą įnešė permainų, susijusių ir su rotacinio valstybių pirmininkavimo, ir Tarybos formacijų konfigūracijos pasikeitimais.

Vietoje devynių Tarybos konfigūracijų, kurios veikė iki Lisabonos sutarties įsigaliojimo, 2009 metais buvo įsteigta 10 konfigūracijų. Anksčiau buvusi Bendrųjų reikalų ir užsienio santykių taryba buvo pertvarkyta į dvi atskiras konfigūracijas – Bendrųjų reikalų tarybą, kuriai ir toliau valstybės narės pirmininkauja rotacine tvarka, ir Užsienio reikalų tarybą, kuriai pirmininkauja nuolatinis pirmininkas – Vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai. Likusios aštuonios Tarybos konfigūracijos, besispecializuojančios atskiruose teisėkūros ir politikos sektoriuose, liko nepakitusios. Tikrai šioms konfigūracijoms ir toliau pirmininkauja paeiliui kas pusmetį besikeičiančios valstybės narės.

Taigi, jeigu anksčiau Tarybai pirmininkaujanti valstybė iš esmės buvo politiškai atsakinga už visą Europos Sąjungos veiklos spektrą ir vaidino labai svarbų vaidmenį priimant aukščiausio lygio politinius sprendimus ar tarpininkaujant tarp kompromisų ieškančių valstybių, tai nuo 2009 metų pirmininkaujančioms

²³ Ana E. Juncos, Karolina Pomorska, “Manufacturing *Esprit de Corps*: The Case of the European External Action Service”, *Journal of Common Market Studies*, 2014, vol. 52, no. 2, p. 302-319.

²⁴ Sara Hagemann, Bjørn Høyland, “Bicameral Politics in the European Union”, *Journal of Common Market Studies*, 2010, vol. 48, no. 4, p. 811-833.

valstybėms beliko labiau prozaiškos teisėkūros sritys, o pagrindinę politinę sceną užėmė nauji Lisabonos sutartimi įteisinti pareigūnai – EVT pirmininkas ir Vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai.

Reikia pastebėti, kad akivaizdžių požymių, jog valstybės narės, kurioms teko pirmininkauti, su tokiu pirmininkaujančios valstybės ir drauge visos Tarybos pakitusiu statusu susitaiko sunkiai, nebuvo užfiksuota. Per ketverius su puse van Rompuy pirmininkavimo EVT metų prie Tarybos vairo pabuvojo jau devynios labai įvairios valstybės – didelės ir mažos, patyrusios ir „naujokės“, kurios pirmininkavo pirmą kartą. Šešios iš jų tikrai galėjo pajauti skirtumus, nes pirmininkavo nebe pirmą kartą (Ispanija, Belgija, Danija, Airijai ir Graikija). O keturios iš jų (Vengrija, Kipras, Lenkija, Lietuva) galėjo išbandyti save kiek „palengvintame“ pirmininkavimo variante, nors galbūt kai kurių iš jų ambicijos būtų buvusios ir didesnės.

Siekiant geresnio pirmininkaujančiųjų valstybių koordinavimo ir veiklos perimamumo, nuo 2007 metų Europos Sąjungoje buvo nuspręsta imtis praktikuoti pirmininkaujančių valstybių trejetų sudarymą. Ši nuostata vėliau buvo įtvirtinta ir Lisabonos sutartyje. Pirmasis toks trejetas po Lisabonos sutarties įsigaliojimo tapo Ispanijos, Belgijos ir Vengrijos trijulė (2010 m. sausis – 2011 m. birželis), antrasis – Lenkija, Danija ir Kipras (2011 m. liepa – 2012 m. gruodis). Pagaliau trečiasis trejetas - Airija, Lietuva ir Graikija (2013 m. sausis – 2014 m. birželis). Nors formaliai pirmininkavimo programos ir prioritetai buvo derinami, tačiau panašu į tai, kad šis formatas pasirodė gana formalus ir mažai gyvybingas. Labai daug lėmė tai, kokios iki tol buvo susiklosčiusios į trio patekusių valstybių bendradarbiavimo tradicijos. Lietuvos atveju glaudesni ryšiai buvo plėtojami tik su Airija, bet ne su Graikija²⁵. Todėl pirmininkaujančių valstybių trio struktūros vaidmuo ir likimas lieka neapibrėžtas²⁶.

Neskaitant pirmosios pagal naują tvarką rotacinį pirmininkavimą 2010 m. sausį perėmusios Ispanijos, galima teigti, kad pirmininkaujančios valstybės net

²⁵ Interviu su Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos pareigūnu, 2014-03-26.

²⁶ Agnes Batory, Uwe Puetter, "Consistency and diversity? The EU's rotating trio Council Presidency after the Lisbon Treaty", *Journal of European Public Policy*, 2013, vol. 20, no. 1, p. 95-112.

ir nebandė kvestionuoti centrinio EVT pirmininko vaidmens ir buvo linkusios glaudžiai su juo bendradarbiauti ir sudaryti daugiau ar mažiau produktyvesnį bendradarbiavimo “tandemą”, kuriame ant pirmos sėdynės visada sėdėjo van Rompuy. Galbūt tik Lenkija, kaip didesnė valstybė, turėjo ir didesnių ambicijų, tačiau jos galimybės ribojo tai, kad ji nepriklausė euro zonai²⁷. Lietuvos pirmininkavimas 2013 metų antrojoje pusėje šiuo požiūriu nebuvo jokia išimtis.

Baigiant šią Tarybos veikimo apžvalgą reikėtų pažymėti, kad 2014 metais jos laukia dar viena labai svarbi reforma, kurios įgyvendinimas buvo atidėtas dėl politinių priežasčių. Tai – įprastinės kvalifikuotos daugumos balsavimo sistemos, paremtos skirtingais valstybių lyginamaisiais svoriais, pakeitimas į paprastesnę dvigubos daugumos sistemą. Šios pakeistos balsavimo sistemos veikimas bus viena iš įdomiausių ateinančio Europos Sąjungos veiklos ciklo naujovių.

6. Nacionaliniai parlamentai

Nacionalinių parlamentų didesnis įtraukimas į Europos Sąjungos reikalus (pirmiausia teisėkūros) pradėtas praktikuoti jau gana seniai, ypač po to, kai Mastrichto sutartimi Sąjungos kompetencija buvo praplėsta į vadinamąją “teisingumo ir vidaus reikalų” sritį. Vien jau pats terminas “vidaus reikalai” liudija, kad čia negali būti apsiribota tiesiog paprasčiausiu kompetencijų perdavimu.

2001 – 2003 metais vykusiam Europos Konvente buvo nuspręsta rimčiau užsiimti nacionalinių parlamentų santykio su Europos Sąjungos institucijomis institucionalizavimu. Galiausiai 2009 metais įsigaliojusi Lisabonos sutartis galutinai apibrėžė šiuos santykius ir nustatė, kad nacionaliniai parlamentai:

- privaloma tvarka gaus informaciją apie svarstomus ir rengiamus priėmimui Europos Sąjungos teisės aktus;
- stebės, ar Europos lygmens teisėkūroje laikomasi subsidiarumo principo;
- kontroliuos vykdomą politiką laisvės, teisingumo ir saugumo srityje su

²⁷ Piotr Maciej Kaczyński, “Polish Council Presidency 2011: Ambitions and Limitations”, Swedish Institute for European Policy Studies, December 2011, p. 50-51, http://www.sieps.se/sites/default/files/2011_3op.pdf, 2014-03-19.

teise vetuoti teikiamus pasiūlymus;

- taip pat kaip ir anksčiau dalyvaus Europos Sąjungos sutarčių pakeitimų ir sprendimų dėl Europos Sąjungos plėtros ratifikavime;
- plėtros tarpparlamentinį bendradarbiavimą tarpusavyje ir su Europos Parlamentu.

Nacionalinių parlamentų teisė ne tik stebėti, bet ir vertinti, kaip laikomasi subsidiarumo principo, buvo išskirtinė Lisabonos sutarties naujovė. Ji ne tik teoriškai, bet ir praktiškai įtvirtino nuostatą, kad tarp Sąjungos ir valstybių pasidalintose kompetencijos srityse europiniame lygmenyje galima veikti tik tuomet, jeigu norimo efekto negalima pasiekti teisės aktus leidžiant nacionaliniame lygmenyje. Jeigu nacionalinis parlamentas, susipažinęs su teisės akto projektu, mano, kad šis principas yra pažeistas, jis gali inicijuoti specialią procedūrą. Tiksliau, prie Lisabonos sutarties pridėtas “Protokolas dėl subsidiarumo ir proporcingumo principų taikymo”²⁸ numatė dvi procedūras, kurios paprastumo dėlei asocijuojant su futbolu vadinamos “geltonąja kortele” ir “oranžine kortele”²⁹.

Taigi formaliai žvelgiant nacionaliniai parlamentai įgijo tikrai daugiau galios ir įtakos instrumentų įsitraukti į Europos Sąjungos teisėkūros darbotvarkę. Greta tradicinės savo vyriausybių parlamentinės kontrolės dabar jie gavo tiesioginį priėjimą prie teisės aktų projektų, dėl kurių šalies vykdomosios valdžios atstovai derėsis kiek vėliau. Tačiau, kaip dažnai nutinka gyvenime, toli gražu ne visada ir ne visur atsivėrusios galimybės yra išnaudojamos maksimaliai. Iš tikrųjų tam, kad jomis būtų pasinaudota, reikia ne tik galimybių, bet ir gebėjimų, atitinkamos patirties ir politinės valios. Todėl susipažinus su statistika, galima teigti, kad nacionaliniai parlamentai dar tik pradeda apsiprasti su tokiomis naujomis galimybėmis.

Per ketverius su puse metų nuo Lisabonos sutarties įsigaliojimo vadina moji „geltonoji kortelė“ buvo pakelta tik du kartus. Pirmą kartą nacionaliniai

²⁸ Lisabonos sutartis, Protokolas “Dėl subsidiarumo ir proporcingumo principų taikymo”, <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/dat/12007L/htm/C2007306LT.01015001.htm>, 2014-03-19

²⁹ Plačiau apie tai žr. šiame leidinyje skelbiamą Gedimino Kirkilo straipsnį “Seimo vaidmuo ES politikoje: novatoriškas aktyvios parlamentinės kontrolės modelis”

parlamentai tik 2012 m. rugsėjį surinko reikiamą pritariančiųjų kiekį ir “išskėlė geltonąją kortelę” dėl bendrų ES taisyklių streikų teisės įgyvendinimui (vadina-masis *Monti II* pasiūlymas³⁰). Nors Europos Komisija nesutiko, kad ji pažeidė subsidiarumo principą, tačiau pasiūlymą nusprendė atsiimti.

Antrasis “geltonos kortelės” atvejis – 2013 m. spalį nacionalinių parlamen-tų “geltona kortelė” dėl Europos prokuratūros įstaigos steigimo³¹. Tačiau ir šį kartą Europos Komisija neįžvelgė subsidiarumo principo pažeidimo, todėl nu-tarė neatsižvelgti į nacionalinių parlamentų nuomonę ir Europos Parlamentui ir Tarybai pateikė šį pasiūlymą tolesniam svarstymui.

Taigi iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad nacionaliniai parlamentai per mažai naudojami naujomis galimybėmis. Tačiau tai ne visai teisingas išpūdis. Reikia turėti omenyje, kad įsigaliojus Lisabonos sutarčiai nacionaliniai parlamentai jau nebegali išvengti išitraukimo į Europos teisės aktų projektų nagrinėjimą. O tai, kad nedaug buvo iškelta “geltonųjų kortelių”, greičiau liudija apie Europos Komisijos kompetenciją bei sunkumus, kurie atsiranda dėl to, kad nepakanka koherencijos, tampresnio bendradarbiavimo ar netgi nuomonių sutapimo tarp atskirų nacionalinių parlamentų. Tai gana ryškiai iliustruoja Lietuvos Seimo pavyzdys.

³⁰ Monti II Regulation, *Eurofound*, <http://www.eurofound.europa.eu/areas/industrialrelations/dictionary/definitions/montiiiiregulation.htm>, 2014-03-17.

³¹ Hugo Brady, “National politicians should keep an open mind over proposals to create a European Public Prosecutor’s Office”, *Europblog*, London School of Economics, <http://blogs.lse.ac.uk/europblog/2013/11/06/national-politicians-should-keep-an-open-mind-over-proposals-to-create-a-european-public-prosecutors-office/>, 2014-03-17.

Lentelė 1. Subsidiarumo patikros statistika Lietuvos Respublikos Seime, 2010 m. sausis – 2013 m. birželis³²

Metai	Europos Komisijos pateiktų teisės aktų projektų, Seimo komitetų nagrinėtų dėl subsidiarumo patikros, skaičius	Teisės aktų projektai, pripažinti kaip galimai prieštaraujantys subsidiarumo principui
2010	81	2
2011	141	0
2012	96	1
2013	44	6
Iš viso:	362	9

Kaip galima įsitikinti, nacionalinius parlamentus „užklupo“ gana didelis dokumentų srautas, tačiau tik labai nedaug iš jų buvo pripažinti galimai prieštaraujantys subsidiarumo principui. Tačiau, pasak Lietuvos Seimo Europos reikalų komiteto patarėjo Mato Maldeiko, „pastebėtina, kad abiem atvejais, kai buvo „surinkta“ geltonoji kortelė, Lietuvos Parlamentas galimo subsidiarumo principo pažeidimo neįžvelgdavo. „Kolektyvinių veiksmų“ reglamento atveju galimo subsidiarumo principo pažeidimo nebuvo įžvelgta tikintis, kad pasiūlymas stiprintų teises streikuoti, o kartu ir kolektyvinių darbo ginčų reglamentavimą. ES prokuratūros įsteigimo atveju – specializuoti komitetai nusprendė, kad pritaria tokios institucijos įsteigimui“³³.

Taigi nacionaliniams parlamentams ne taip paprasta sukoordinuoti savo veiksmus ir maksimaliai išnaudoti naujas galimybes. Todėl nenuostabu, kad po Lisabonos sutarties įsigaliojimo sustiprėjo tampresnio nacionalinių parlamentų bendradarbiavimo tendencija. Nors dauguma nacionalinių parlamentų jau seniai turi savo biurus Briuselyje, tačiau „geltonosios kortelės“ galimybės atsiradimas suteikė jų egzistavimui ne tik naują impulsą pasirūpinti, kad per skirtą dviejų mėnesių laikotarpį nacionalinis parlamentas turėtų savo poziciją, bet ir išryškino

³² Lietuvos Respublikos Seimo Europos reikalų komiteto duomenys, gauta 2014 m. vasario 14 d.

³³ Interviu su Lietuvos Respublikos Seimo Europos reikalų komiteto patarėju Matu Maldeikiu, 2014-02-14.

būtinybę glaudžiau tarpusavyje bendradarbiauti ir keistis informacija. Tad, pasak stebėtojų, ateityje galima tikėtis, kad “geltonųjų kortelių” išvysime daugiau³⁴.

Bet dar svarbiau pažymėti, kad po Lisabonos sutarties įsigaliojimo nacionalinių parlamentų suaktyvėjimas neapsiribojo tik subsidiarumo reikalais, bet pradėjo plisti ir į kitas parlamentinės veiklos sferas. Tam buvo pradėti plačiau išnaudoti jau egzistavę tarpparlamentinio bendradarbiavimo mechanizmai (1989 m. įsteigta Sąjungos reikalų komitetų konferencija – COSAC), sukurti nauji (2011 m. pradėjo veikti Informacijos mainų tarp nacionalinių parlamentų interneto svetainė - IPEX) bei pradėti rengti sektoriniai nacionalinių parlamentų ir Europos Parlamento komitetų posėdžiai.

Kad įsivaizduotume išsiplėtusio bendradarbiavimo mastą, užtenka susipažinti su per Lietuvos pirmininkavimo Europos Sąjungos Tarybai pusmetį Lietuvos Seime vykusiais tarpparlamentinio bendradarbiavimo renginiais. Seime vyko ne tik tradicinis COSAC pirmininkų susitikimas, bet ir:

- Kaimo reikalų komitetų pirmininkų susitikimas Bendros žemės ūkio politikos reformos klausimais;
- Tarpparlamentinė bendros užsienio ir saugumo politikos bei bendros saugumo ir gynybos politikos konferencija;
- Švietimo, mokslo ir kultūros komitetų ir informacinės visuomenės plėtros komitetų pirmininkų susitikimas;
- Tarpparlamentinė Europos Sąjungos ekonomikos ir finansų valdyse nos konferencija;
- Socialinių reikalų ir darbo komitetų pirmininkų susitikimas;
- Aplinkos apsaugos komitetų ir Valstybės valdymo ir savivaldybių komitetų pirmininkų susitikimas;
- Europos Sąjungos parlamentų užsienio reikalų komitetų pirmininkų ir Parlamentinio demokratijos forumo susitikimas ir kt.³⁵

³⁴ Hugo Brady, “The EU’s ‘yellow card’ comes of age: Subsidiarity unbound?”, Center for European Reform, 12 November 2013, <http://www.cer.org.uk/insights/eus-yellow-card-comes-age-subsidiarity-unbound>, 2014-03-18.

³⁵ Plačiau žr.; Lietuvos Respublikos pirmininkavimas Europos Sąjungos Tarybai 2013 m. liepos 1 d. — gruodžio 31 d., Parlamentinis matmuo, Renginių kalendorius, <http://www.lrs.lt/intl/presidency.show?lang=1>, 2014-03-18.

Išsiplėtęs nacionalinių parlamentų bendradarbiavimo mastas kelia ir naujų, jau konstitucinio pobūdžio klausimų apie tolesnio šios institucinės kvazistruktūros, kuri Europos Parlamento Konstitucinių reikalų komiteto pranešime buvo pavadinta "Europos parlamentine sistema"³⁶, formalizavimo ir įteisinimo bei jos santykių su Europos Parlamentu patikslinimo. Pasak turinčių galimybę procesą sekti iš arti stebėtojų, šiuo atveju klausimų kyla daugiau negu atsakymų, nes vis labiau įsisiūbuoja politinė konkurencija ir varžybos tarp ambicingų politikų dėl to, kokių laipsniu ir apimtimi nacionaliniai parlamentai galėtų dalyvauti Europos lygmens sprendimų priėmime, ir ar dėl Europos Parlamento ambicijų neliks jie teisėkūros proceso paraštėse³⁷.

Kita vertus, šių procesų nederėtų pervertinti. Tai toli gražu nereiškia, kad nacionaliniuose parlamentuose posėdžiaujantys politikai labai aktyviai įsitrauks į europinio lygmens teisėkūros aktualijas dėl atsiverusios galimybės kontroliuoti subsidiarumą. Kaip rodo naujausi tyrimai, tai nėra pakankama motyvacija nacionalinių parlamentų politikams labiau įsitraukti į europinę teisėkūrą³⁸.

Visai kas kita, kai Europos lygmenyje vykstantys procesai tiesiogiai paliečia nacionalinę politiką. Šiuo požiūriu laikotarpis po Lisabonos sutarties įsigaliojimo tikrai yra išskirtinis. Tačiau tai, kad kai kurios vyriausybės (Belgija, Graikija, Italija) turėjo atsistatydinti, kad sustiprėjo visuomenės parama populistinėms ir euroskeptiškosioms partijoms, kas atsispindėjo tuo metu vykusių rinkimų rezultatuose (Airija, Suomija, Portugalija, Ispanija, Danija), kad iki šiol menkai į integracijos reikalus įsitraukusiuose nacionaliniuose parlamentuose (Slovakija, Vokietija) užvirė tikra politinė kova, nulėmė ne Lisabonos sutarties inovacijų įsigaliojimas, bet euro zonos krizė.

³⁶ European Parliament, Committee on Constitutional Affairs, Rapporteur: Carlo Casini, *Draft Report on relation between the European Parliament and national parliaments*, (2013/2185(INI)), 31-01-2014. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=COMPARTL&mode=XML&language=EN&reference=PE526.161, 2014-03-19>

³⁷ Interviu su Seimo kanceliarijos Komunikacijos departamento vyriausioju specialistu (ES) Roku Grajausku, 2014-02-18.

³⁸ Plačiau žr.: Ramūnas Vilpišauskas, «Parliamentary scrutiny of EU affairs in Lithuania: the dog that rarely barks», Draft chapter for the Handbook on National Parliaments and European Union (eds. Heffler, C. et al., forthcoming in 2014, Palgrave)

Apibendrinimas

Tradicinis požiūris į Europos Sąjungos institucinę architektūrą dažniausiai remiasi dviem įvaizdžiais. Pirmiausia, tai – iš Komisijos, Tarybos ir Europos Parlamento sudarytas visų teisiškai privalomų sprendimų priėmimo trikampis, kuris iš esmės realizuoja EVT “didžiosios” politikos lygmenyje priimtus sprendimus. Kitas įvaizdis – tai perskyra tarp vadinamųjų “viršvalstybinių”, siekiančių suformuluoti ir išreikšti bendrąją Europos Sąjungos interesą, ir “tarpvyriausybinių”, reiškiančių Europos Sąjungos valstybių narių interesus, institucijų. Šiuo atveju pirmosioms priklauso Europos Komisija ir Europos Parlamentas, o antrosioms – EVT ir Taryba. Lisabonos sutarties įsigaliojimas ir netrukus prasidėjusi euro zonos krizė gerokai pakoregavo tikrovę, todėl šie įprasti įvaizdžiai jau nebelaikyti tinkamais ir tenka juos koreguoti.

Iš atliktos institucinių pokyčių apžvalgos matome kiek kitokį vaizdą. Pirmiausia Europos Parlamento galių sustiprinimas iš esmės pavertė jį lygiaverčiu Tarybai “įstatymų” leidėju. Tuo pačiu tai reiškė, kad pati Taryba dabar yra labiau įtraukta į teisėkūros procesą ir turi daugiau dėmesio skirti ne tik valstybių interesų suderinimui, bet ir būti nuolatinėje įtampoje santykiuose su Parlamentu. Parlamento “spaudimas” dabar daugiau vienija ir konsoliduoja, negu skaldo Tarybos narius.

Iš kitos pusės, Europos Parlamento ir Europos Komisijos santykius šiandien būtų sunku apibūdinti kaip genetiškai tų pačių “viršvalstybinių” tikslų siekiančių institucijų santykius. Nors, kaip jau buvo minėta, oficialiai Europos Parlamento vadovybė visada pasisako už stiprią Komisiją, tačiau praktikoje nelaiko jos to paties lygmens politiniu veikėju, todėl žvelgia į ją ne kaip priešininę ar sąjungininę, bet greičiau kaip į pakankamai griežtai kontroliuojamą aptarnaujančią sekretoriatą (patikėtinį, kurį reikia ir prižiūrėti).

Taigi, po Lisabonos sutarties įsigaliojimo Europos Parlamentas akivaizdžiai pradėjo politiškai stiprėti. Europos Komisijos atžvilgiu tai išryškėjo jau per naujos sudėties Komisijos tvirtinimą. Tarybos atžvilgiu – “grumtynėse” dėl Europos išorės veiksmų tarnybos steigimo. Ir, galiausiai, netgi EVT atžvilgiu derybose dėl Daugiametės finansinės programos.

Tačiau jau pirmaisiais Lisabonos sutarties galiojimo metais netruko išryškėti, kad tradicinio sprendimų priėmimo trikampio atžvilgiu gerokai savo pozicijas sustiprino EVT. Ji akivaizdžiai sustiprėjo kitų Europos Sąjungos institucijų (Tarybos ir Europos Komisijos) atžvilgiu ir tuo pačiu visoje struktūroje dar labiau konsolidavo tarpvyriausybės dėmenį. Euro zonos krizė atitinkamai dramatiškai dar labiau paryškino, kur dabar yra Europos Sąjungos svarbiausių sprendimų priėmimo centras. Atsiskleidė ir visi nuolatinio EVT pirmininko pareigybės privalumai ir kol kas praktiškai jokių esminių trūkumų. Tačiau EVT "įsigalėjimas" gali būti vertintinas ir kaip akivaizdi sprendimų priėmimo proceso centralizacija, kurios pasekmės visos Europos Sąjungos demokratinimui ir priartinimui prie piliečių toli gražu nėra vienareikšmiškos. Vienintelė institucija, kuri turi potencialo "atsverti" šią tendenciją, yra Europos Parlamentas. Tačiau jo galimybės kol kas labai priklauso nuo konkrečių politikų kokybės (šiuo požiūriu ypač lemtingi bus 2014 m. Europos Parlamento rinkimai), nes formalių instrumentų bent kiek rimčiau vykdyti parlamentinę demokratinę kontrolę EVT atžvilgiu nėra. Atitinkamai didesnę nacionalinių parlamentų įtraukimo į Europos Sąjungos sprendimų priėmimo procesą galima būtų vertinti kaip naują ir nepakakamai išnaudojamą Europos Parlamento galimybę ir išteklių. Bet kol kas lieka neaišku, ar Europos Parlamento ir nacionalinių parlamentų santykiai pasuks bendradarbiavimo, ar konkurencijos linkme.

Literatūra

1. Agnes Batory, Uwe Puetter, "Consistency and diversity? The EU's rotating trio Council Presidency after the Lisbon Treaty", *Journal of European Public Policy*, 2013, vol. 20, no. 1, p. 95-112.
2. Hugo Brady, "National politicians should keep an open mind over proposals to create a European Public Prosecutor's Office", *Europblog*, London School of Economics, <http://blogs.lse.ac.uk/europblog/2013/11/06/national-politicians-should-keep-an-open-mind-over-proposals-to-create-a-european-public-prosecutors-office/>, 2014-03-17.
3. Hugo Brady, "The EU's 'yellow card' comes of age: Subsidiarity unbound?", Center for European Reform, 12 November 2013, <http://www.cer.org.uk/insights/eus-yellow-card-comes-of-age-subsidiarity-unbound>, 2014-03-18.

4. Steven Blockmans, "Setting up the European External Action Service: An act of institutional balance", *European Constitutional Law Review* 2012, vol. 8, no 2, p. 246-279;
5. Peadar ó Broin, Piotr Maciej Kaczyński, "From Lisbon to Deauville: Practicalities of the Lisbon Treaty Revision(s)", *CEPS Policy Brief*, no. 216, October 2010, <http://www.ceps.be/ceps/dld/3852/pdf>, 2014-03-18;
6. Desmond Dinan, "Institutions and Governance: A New Treaty, a Newly Elected Parliament and a New Commission", *Journal of Common Market Studies*, 2010, vol. 48, S1, Annual Review, p. 95-118.
7. Desmond Dinan, "Governance and Institutions: Implementing the Lisbon Treaty in the Shadow of the Euro Crisis", *Journal of Common Market Studies*, 2011, vol. 49, S1 Annual Review, p. 103-121.
8. Desmond Dinan, "Confusion, Complementarity and Competition: The European Council and the Council of the EU", Paper presented at the EUSA biennial conference, Baltimore, Maryland, May 9-11, 2013, http://euce.org/eusa/2013/papers/5b_dinan.doc, 2014-03-18.
9. "Solana leaves Ashton 'impossible job description'", *Euroactive*, 10 December 2009, <http://www.euractiv.com/future-eu/solana-leaves-ashton-impossible-news-223243>, 2014-03-19
10. Christian Egenhofer, Sebastian Kurpas, Piotr Maciej Kaczyński, Louise G. van Schaik, *The Ever-Changing Union: An Introduction to the History, Institutions and Decision-making Processes of the European Union*, 2nd Fully Revised Edition, Brussels: CEPS, 2011, <http://www.ceps.be/ceps/dld/5498/pdf>, 2014-03-18.
11. Monti II Regulation, *Eurofound*, <http://www.eurofound.europa.eu/areas/industrialrelations/dictionary/definitions/montiiiiregulation.htm>, 2014-03-17.
12. European Council, "Laeken Declaration on the future of the European Union", 15 December 2001, <http://european-convention.eu.int/pdf/lknen.pdf>, 2014-03-18
13. European Parliament, Committee on Constitutional Affairs, Institutional aspects of creating a European Service for External Action (Brok Report), 2009/2133 INI, 20 October, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A7-2009-0041&language=EN>, 2014-03-18.
14. European Parliament, Committee on Constitutional Affairs, Rapporteur: Carlo Casini, *Draft Report on relation between the European Parliament and national parliaments*, (2013/2185(INI)), 31-01-2014. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=COMPARL&mode=XML&language=EN&reference=PE526.161>, 2014-03-19
15. Mark Furness, Davina Makhan, "The Barroso II Commission: one small step for European development policy", *The Current Column*, 1 March 2010. (Deutsches Institute für Entwicklungspolitik), http://www.die-gdi.de/uploads/media/Column_Furness_Makhan_01.03.2010.pdf, 2014-03-18

16. Sergio Fabbrini, "After the Euro Crisis: The President of Europe - A new paradigm for increasing legitimacy and effectiveness in the EU", *EuropEos Commentaries*, no 12, 1 June 2012, <http://www.ceps.be/ceps/dld/7007/pdf>, 2014-03-14; Agnes Batory, Uwe Puetter, "Consistency and diversity? The EU's rotating Council Presidency," *Journal of European Public Policy*, 2013, 20/1, p. 95-112.
17. Jan Gaspers, "European Diplomatic Service: Putting Europe First", *The World Today*, January 2010, vol. 66, no 1, <http://www.chathamhouse.org/publications/twt/archive/view/168917>, 2014-03-19
18. Jolyon Howorth, "The "New Faces" of Lisbon: Assessing the Performance of Catherine Ashton and Herman Van Rompuy on the Global Stage", Paper presented at the EUSA biennial conference, Boston, MA, 3-5 March 2011, http://euce.org/eusa/2011/papers/10i_howorth.pdf, 2014-03-18.
19. Sara Hagemann, Bjørn Høyland, "Bicameral Politics in the European Union", *Journal of Common Market Studies*, 2010, vol. 48, no. 4, p. 811-833.
20. Ana E. Juncos, Karolina Pomorska, "Manufacturing *Esprit de Corps*: The Case of the European External Action Service", *Journal of Common Market Studies*, 2014, vol. 52, no. 2, p. 302-319.
21. Piotr Maciej Kaczyński, "How to assess a rotating presidency of the Council under the Lisbon rules: The Case of Hungary", *CEPS Policy Brief*, no. 232, 3 February 2011, <http://www.ceps.be/ceps/dld/4151/pdf>, 2014-03-18
22. Piotr Maciej Kaczyński, "Lisbon five months on: Surveying the new EU political scene", *EPIN Commentary*, no 5, 29 April, 2010, <http://www.ceps.be/ceps/dld/3265/pdf>, 2014-03-18.
23. Piotr Maciej Kaczyński, "Paper tigers or sleeping beauties? National Parliaments in the post-Lisbon European Political System", *CEPS Special Report*, 1 February 2011, <http://www.ceps.be/ceps/dld/4144/pdf>, 2014-03-18
24. Piotr Maciej Kaczyński, "Polish Council Presidency 2011: Ambitions and Limitations", Swedish Institute for European Policy Studies, December 2011, p. 50-51, http://www.sieps.se/sites/default/files/2011_3op.pdf, 2014-03-19.
25. Sebastian Kurpas, Ben Crum, Philippe de Schoutheete, Jacques Keller, Franklin Dehousse, Sami Andoura, Antonio Missiroli, Sara Hagemann, Hervé Bribosia, *The Treaty of Lisbon: Implementing the Institutional Innovations*, Joint Study of EPC, Egmont and CEPS, 2007, <http://www.ceps.be/book/treaty-lisbon-implementing-institutional-innovations>, 2014-03-18;
26. Lietuvos Respublikos pirmininkavimas Europos Sąjungos Tarybai 2013 m. liepos 1 d. — gruodžio 31 d., Parlamentinis matmuo, Renginių kalendorius, <http://www.lrs.lt/intl/presidency.show?lang=1>, 2014-03-18.

27. Lietuvos Respublikos Seimo Europos reikalų komiteto duomenys, gauta 2014 m. vasario 14 d.
28. Lisabonos sutartis, Protokolas “Dėl subsidiarumo ir proporcingumo principų taikymo”, <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/dat/12007L/htm/C2007306LT.01015001.htm>, 2014-03-19
29. Daniel Naurin, Anne Rasmussen, “New External Rules, New Internal Games: How the EU Institutions Respond when Inter-Institutional Rules Change”, *West European Politics*, January 2011, vol. 34, no. 1.
30. Rainer Palmstorfer, “The Reverse Majority Voting under the ‘Six Pack’: A Bad Turn for the Union?”, *European Law Journal*, 2014, vol. 20, no. 2, p. 186–203.
31. President of the European Commission, “State of the Union 2012 Address”, 12 September 2012, http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-12-596_en.htm, 2014-03-18.
32. Address to the European Council by the President of the European Parliament Martin Schulz, 19-12-2013, http://www.europarl.europa.eu/the-president/en/press/press_release_speeches/speeches/sp-2013/sp-2013-december/html/address-to-the-european-council-by-the-president-of-the-european-parliament-martin-schulz, 2014-03-18
33. George Ross, *The European Union and its Crises: Through the Eyes of the Brussels Elite*, Palgrave, 2001
34. Adriaan Schout, Piotr Maciej Kaczyński, “Capital Brussels: What kind of political actor will the Lisbon EU be?”, *CEPS Commentary*, 26 February 2010, <http://www.ceps.be/ceps/dld/3002/pdf>, 2014-03-18.
35. Schulz’s intervention at his first European Council: “fiscal union without parliamentary control is unacceptable.”, 30-01-2012, http://www.europarl.europa.eu/the-president/en/press/press_release_speeches/speeches/sp-2012/sp-2012-january/html/schulz-s-intervention-at-his-first-european-council--fiscal-union-without-parliamentary-control-is-unacceptable-, 2014-03-18.
36. Simon Taylor, “How Jeleva was forced out”, *European Voice*, 21.01.2010.
37. Ramūnas Vilpišauskas, “Parliamentary scrutiny of EU affairs in Lithuania: the dog that rarely barks”, Draft chapter for the Handbook on National Parliaments and European Union (eds. Heffler, C. et al., forthcoming in 2014, Palgrave).
38. Interviu su Lietuvos Respublikos prezidento vyriausioji patarėja užsienio reikalams Jovita Neliupšiene, 2014-03-27
39. Interviu su Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos pareigūnu, 2014-03-26.
40. Interviu su Lietuvos Respublikos Seimo Europos reikalų komiteto patarėju Matu Maldėkiu, 2014-02-14.
41. Interviu su Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Komunikacijos departamento vyriausioju specialistu (ES) Roku Grajausku, 2014-02-18.

Lietuva Europos Sąjungoje: metraštis 2009–2013 / Leidinių sudarė Europos integracijos studijų centras/ Vilnius: 2014. - 416 p. :

Metraščio tikslas – ne tik pateikti Europos integracijos tyrėjų analitines išvagas, bet ir apibendrinti ir susisteminti svarbiausius 2009–2013 m. Lietuvos narystės ES dokumentus. Leidinį sudaro dvi dalys – sričių ekspertų analitiniai straipsniai ir aktualių su Lietuvos naryste ES susijusių dokumentų rinkinys. Ekspertų straipsniuose apžvelgiamos svarbiausių ES politikų įgyvendinimo tendencijos, ES aktualijų atspindžiai Lietuvos kontekste bei svarbiausių ES institucinių pokyčių reikšmė. II-oje metraščio dalyje skaitytojai ras aktualiausių Lietuvos narystės ES dokumentų ir apžvalgų rinkinį: svarbiausias aukščiausių Lietuvos ir ES pareigūnų kalbas, ES reikalų parlamentinės kontrolės įgyvendinimo 2009–2013 m. apžvalgą ir Seimo rezoliucijas, Vyriausybės ES reikalų koordinavimo, ES teisės perkėlimo aktualijų apžvalgą. Greta pateikiama svarbiausių narystės įvykių chronologija.

LIETUVA EUROPOS SĄJUNGOJE

Metraštis 2009–2013 m.

Viršelio dailininkė Giedrė BACEVIČIŪTĖ

Maketuotojas Vitalijus BILEVIČIUS

ISSN 2029-2201

Spausdino Uždaroji dizaino ir leidybos AB KOPA,

Kampo g. 7, LT-50153 Kaunas

Leidiny yra parengtas ir išleistas įgyvendinant projektą
„Lietuvos Europos Sąjungos reikalų sistemos efektyvumo didinimas“

Ši knyga – tai Lietuvos narystės Europos
Sąjungoje 2009–2013 m. svarbiausių
įvykių metraštis. Jame pateikiami Europos
Sąjungos politikos sričių ekspertų
analitiniai straipsniai, svarbiausių
dokumentų ir apžvalgų rinkinys bei
pagrindinių su Lietuvos naryste susijusių
įvykių chronologija. Leidinys skiriamas
Lietuvos narystės Europos Sąjungoje
dešimtmečiui paminėti.